

Ogólnopolska Konferencja

MIĘDZY SŁOWAMI – MIĘDZY ŚWIATAMI II
Komunikacja międzykulturowa
w świetle współczesnej translatologii

Conference

BETWEEN WOR(L)DS II
Intercultural Communication in the Context
of Modern Translation Studies

16 – 17.04.2015

ABSTRAKTY (BOOK OF ABSTRACTS)

Instytut Słowiańszczyzny Wschodniej
Katedra Filologii Angielskiej
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Institute of Eastern Slavic Studies
Department of English Philology
University of Warmia and Mazury in Olsztyn

**Elnara Adilbayeva, Ayman Tleugalyeva,
Nadezhda Surina, Gulzada Tulyenova
(Kh. Dosmukhamedov Atyrau State University)**

Literary Translation in the Context of Intercultural Communication

Translation is a complex and many-sided activity which does not simply involve a replacement of one language with another. In translation, various cultures, persons, traditions and systems interact. Translation is a valuable source of information about the languages participating in the process of translating and about the cultures to which these languages belong. Contemporary theories of translation recognize that, similarly to language, translation is a means of communication. The purpose of linguistic and communication research related to translation studies is the creation of a communicative model of translation. From the point of view of the theory of cross-cultural communication, when translation occurs, not only two languages, but also two cultures are involved. Because of the inevitable cross-cultural differences what is clear to the speaker can be incomprehensible to the foreigner.

Cross-cultural communication is an important aspect of contemporary reality because of the internationalization and globalization of the world's economy as well as the formation of multinational companies and joint ventures. As a result of the integration of Kazakhstan into the global economic and cultural space, with the expansion and high-quality change of international relations, development of modern technologies and increase in the amount of information, cross-cultural communicative competences become an important component of experts' professional suitability.

There is no agreement as to how the essence of translation should be understood, and translation studies theory continues to deal with such problematic notions as convertibility, equivalence, adequacy, etc. In order to arrive at conclusive knowledge, theorists find it necessary to ask questions about the most typical and essential markers of translation in comparison with other types of speech activity, selected aspects of the source and target languages, and the status of translation among other types of interlingual communication.

Aygerim Anarbekova

(Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages)

Utopia and Dystopia: Two Sides of the Reality?

The article deals with the concepts of utopia and dystopia. It compares these two notions and describes their correlation with the reality. In addition, the assumptions about the nature of human beings and their desire to change the surrounding reality are given. The consequences of this aspiration are considered as well. One of the most common ways to change the reality has always been a clever invention, which could improve living conditions, thus facilitating everyday life. Unfortunately, technologies have never been used solely for good and noble purposes. As any other object of our life, technologies also have two sides, thus healing and killing the mankind at the same time. These characteristics of the innovations gave rise to the development of the literary genre of the technocratic dystopia.

The author also describes the notion of "perfect life" and whether it is possible to create it on Earth. Yet, in the article it is claimed that a perfect society has never been interesting. The viewpoints of prominent philosophers to support that idea are provided. An example of the utopian society is considered in order to prove why utopia

cannot serve as a good model for real people in real life. In conclusion, the author analyzes the notion of "healthy society" in order to find out what healthy society requires from its inhabitants.

Nikolay Baryshnikov
(Pyatigorsk State Linguistic University)

Wykład plenarny/ Plenary lecture

Виды межкультурной коммуникации и условия их успешности

В докладе рассматривается авторская типология межкультурной коммуникации на основе критерия „характер деятельности коммуникантов". По данному критерию определены следующие виды межкультурной коммуникации: шопинговая, туристическая, межличностная, окказиональная, профессиональная, аргументированы условия их реализации. Основное внимание в докладе уделено профессиональной межкультурной коммуникации в контексте транслатологии.

Pavel Baryshnikov
(Pyatigorsk State Linguistic University)

Культурные коды в вычислительных моделях метафор и аналогий

В естественном языке способ переноса признаков и свойств не зависит от времени и не имеет строго описанной концептуальной онтологии. Как рождаются метафоры? Какова роль механизма аналогии при переносе свойств по сходству? На эти вопросы когнитивные науки и, в частности, лингвистическая семантика пытаются ответить последние пятьдесят лет.

В компьютерных науках параллельно ведутся разработки по усовершенствованию процедур искусственного интеллекта и представлению форм человеческого языкового опыта в машинных процессах. Компьютерная семантика и когнитивная лингвистика – это те дисциплины, связь которых неоспорима, но при этом не вполне прояснена. Основная проблема состоит в том, что при «конвертации» описательных систем языкового человеческого опыта в логико-алгоритмические процедуры неизбежно теряются интуитивные и культурные компоненты человеческой интенциональной деятельности. Мы предлагаем концептуально-семантический способ описания, включающий в себя ассоциативный, гипертекстовый, ситуативный, контекстуальный, аналогистический уровни представления фигуративных языковых единиц.

В естественном языке при метафоризации не соблюдаются логические правила аналогии. То есть:

- количество общих признаков может не превышать одного или общий признак может быть неявным, ассоциативным;
- признаки могут быть не существенными;
- общие признаки могут не иметь связи с переносимым признаком.

Важно понимать, что любое информационное измерение языковой системы накладывает структуру правил на нестрогую семантику естественного языка, содержание которой кластеризируется в рамках речевого опыта и опыта осмысленного существования. Машинные семантические процедуры протекают в рамках готовой формальной модели, не способной к концептуальным смещениям.

Wojciech Boryszewski

(UWM)

'What passing-bells...'. Analiza porównawcza dwóch przekładów wiersza „Anthem for Doomed Youth” Wilfreda Owena

Wilfred Owen jest uważany za jednego z najwybitniejszych poetów angielskich okresu pierwszej wojny światowej (tzw. *war poets*). Pisał i zginął na froncie, a jego poezja stała się głosem całego pokolenia „skazanych na zgubę”. W Polsce jego twórczość jest mało znana, co wynika z faktu, że niewiele z jego wierszy zostało przełożonych na język polski. Tematem referatu jest analiza porównawcza dwóch przekładów wiersza *Anthem for Doomed Youth: Hymn dla młodych, skazanych na zgubę* Stanisława Barańczaka oraz *Hymn dla skazanej na śmierć młodzieży* Józefa Wittlina. Porównując przekłady wiersza autor referatu posłuży się koncepcją „oko wiersza” Jean Boese-Beier. Najpierw podejmie więc próbę określenia, co składa się na owo „oko wiersza” analizowanego utworu, a następnie sprawdzi, który z przekładów wierniej oddaje istotę wiersza przy jednoczesnym zachowaniu jego dystynktywnych cech stylistycznych i dźwiękowych.

Małgorzata Czubińska

(UAM)

« La vie du traducteur douce comme le sirop d'érable » – les techniques du transfert des termes propres à la culture québécoise en polonais

Aussi proche qu'elle puisse paraître au premier abord, la culture francophone du Canada reste *terra incognita* pour la plupart des Polonais. Ainsi, le traducteur qui se trouve confronté à l'étrangeté accrue du texte enraciné dans cette culture (se manifestant aussi bien au niveau linguistique, lexical que culturel) opère les choix qui révèlent d'un côté le degré de sa sensibilité envers l'Autre et de l'autre côté son estimation du Récepteur.

Étant donné que l'acte de traduction ne se limite pas au seul contact entre deux langues, mais suppose également un rapprochement entre deux cultures aux traits différents, le traducteur dispose de plusieurs procédés qui lui permettent de trouver un équivalent dans la langue d'accueil aux objets, aux coutumes ou à d'autres éléments appartenant à la culture de départ. Ses choix particuliers lui permettent de jouer un rôle d'ambassadeur de la culture de départ dans sa propre communauté culturelle ou, bien au contraire, devenir le conquérant de la culture de l'Autre (la traduction *antropophage*).

L'objectif de l'intervention proposée sera donc de présenter la nature des difficultés liées à la traduction des éléments propres à la culture québécoise, notamment les termes décrivant le processus de la production du sirop d'érable, les stratégies et les techniques de leur traduction pour arriver enfin à l'évaluation des méthodes proposées par les jeunes traducteurs polonais. Ce sont les études sur la traduction interculturelle d'Antoine Berman et de Krzysztof Hejwowski serviront de cadre méthodologique de la présente intervention.

Piotr Drogosz, Anna Drogosz

(UWM)

Między tradycją i postępem w tłumaczeniach norm technicznych

W referacie dyskutuje się problematykę związaną z wpływem tradycji, teorii i wymogów współczesnej praktyki technologicznej na językową formę zapisu tłumaczonych norm technicznych, które uznawane są za teksty mające znaczenie prawne. Poruszony temat skłania do refleksji nad formułowaniem celów, jakie mają spełnić formalne tłumaczenia techniczne o znaczeniu prawnym. Czy do tych celów ma należeć zachowanie tradycji, która z czasem technologicznie traci aktualność? Zgodność z różnymi teoriami metodologii przekładu tekstów? Zgodność z teoriami technicznymi? A może zwiększanie praktycznej komunikatywności i prawnej jednoznaczności tekstów? Na każde z powyższych pytań można odpowiadać w różny sposób. W tej sytuacji celowe jest wskazanie kryterium, które może być rozstrzygające. W tym opracowaniu wskazuje się na zakres działalności adresatów tłumaczonych tekstów technicznych jako docelową grupę mającą rozstrzygnąć, co jest poprawne, a co nie. Jednak problem polega na tym, że ta docelowa grupa użytkowników tłumaczonych tekstów bardzo często nie jest świadoma językoznawczej natury problemu. W rezultacie zauważalna jest tendencja do pozostawiania w granicach dobrze znanej tradycji i teorii, która czasem prowadzi do istotnych komplikacji technicznych i formalnych.

Aleksandra Goszczyńska

(UAM)

Staropolska uczta po rosyjsku - element polskiej obyczajowości w rosyjskich przekładach na podstawie poematu „Pan Tadeusz” Adama Mickiewicza

Pan Tadeusz to utwór na wskroś przesiąknięty polskością, odwołujący się do staropolskich obyczajów, historii i wartości. Jednym z elementów polskiej obyczajowości szczegółowo opisanych w *Panu Tadeuszu* jest uczta. Staropolska uczta to cały styl biesiadowania – element kultury narodowej, który zawiera zasady gościnności i sadzania gości przy stole, błogosławienie posiłku, toasty, rozmowy i spory, elementy patriotyczne, wzajemne usługiwanie, zapachy i smaki kuchni, nazwy potraw i trunków. Czy opisy tak silnie nawiązujące do staropolskich obyczajów można przełożyć na język obcy bez utraty ich znaczenia, zarówno podstawowego, jak i znaczenia dla polskiej kultury i tradycji? Czy możliwe jest przedstawienie staropolskiej uczty po rosyjsku? Próba znalezienia odpowiedzi na postawione pytania opierać się będzie o opisy uczt w przekładach *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza na język rosyjski.

***Особенности форм внутренней речи в идиостиле Г. Гессе,
их реализация в авторских текстообразующих стратегиях и переводах***

Художественный перевод – это определенного рода творческая деятельность, целью которой является создание культурных ценностей. Она направлена на репрезентацию ценностей художественной литературы, которая переводится в принимающей культуре. Перевод художественной литературы имеет многовековую практику, он оказывает значительное влияние на развитие национальных литератур, способствуя их взаимообогащению. В исследованиях проблемы художественного перевода лишь немногие теоретики перевода используют понятие модели мира, воображаемого мира, картины мира [Болотнова, Лотман, Кшиштофяк, Баранчак и др.]. Рассматривая произведения Гессе *Сиддхартха*, *Паломничество...* и *Игра в бисер*, мы традиционно ориентируемся на т.н. общую „картину Востока”, имплицированную в этих произведениях. При этом мы обязательно учитываем весь комплекс проблем культурно-философского характера, без которого невозможно понять авторский замысел писателя.

Произведение следует рассматривать как систему кодов. Мы придерживаемся точки зрения современных исследователей и относим к числу основных кодов, которые проявлены в художественном тексте, нарративный код. В этом коде содержится нарративная перспектива произведения, формируется позиция рассказчика, определяются лексико-грамматические, синтаксические и другие формы нарратива. В нарративном коде в Гессе присутствуют способы передачи чувств и эмоций, как элемент нарративной стратегии. Мы выделяем эмотивный код повестей Гессе как значимую составляющую авторской картины мира. Эмоции же – это непосредственное проявление значительной части внутреннего мира героев, а порой – отражение внутреннего мира самого автора.

Внутренний мир героев в произведениях Гессе представлено 2 способами: 1) Косвенно – через действия или диалоги персонажей, из которых мы можем догадаться об их чувствах (восточная традиция). 2) Непосредственно – через внутренний монолог и другие формы внутренней речи (несобственно-прямая речь), с помощью которых автор описывает не только чувства, но и размышления персонажа (западная традиция). Несобственно-прямая (НПР) речь как стилистический прием и способ репродукции языка (фактической или мысленной) персонажа (персонажей или рассказчика-персонажа) является неотъемлемым компонентом идиостиля Германа Гессе.

Становление несобственно-прямой речи как культурно-стилистического и художественного приема и вида репродукции чужой речи в немецкой литературе связано прежде всего с национальными языковыми и художественными традициями. К тому же разнообразие функций несобственно-прямой речи прослеживается, по-новаторски продолжается и реализуется в немецкоязычной литературе XX века, в частности – в творческом наследии Германа Гессе.

Наиболее характерными для несобственно-прямой речи в романах Г. Гессе типами предложений являются риторические вопросы и простые повествовательные предложения. Они относятся к основным синтаксическим показателям НПР и представляют собой эффективное средство психологизации рассказа, погружения в сложный механизм умственных процессов и скрытых внутренних эмоций.

Jakub Jankowski

(UW)

Problemy na pełnym morzu, czyli o tłumaczeniu portugalskiego leksykonu morskiego

Napisany po portugalsku, przez Portugalczyka, ilustrowany leksykon *Mar* (*Morze*) przynosi ze sobą szerokie spektrum translacyjnych problemów. Pierwszym z nich jest forma, czyli leksykon zawierający ilustracje. Forma ta implikuje konieczność konsultowania dokonywanych wyborów tłumaczeniowych z zawartością obrazkową (metodologicznie nadamy sygnał S.O.S. do Teresy Tomaszewicz i teorii tłumaczenia audio-wizualnego oraz do rozbudowanych zależności obraz-słowo tak, jak opisuje je w ramach teorii komiksu Scott McCloud). Drugi problem to ogromna ilość specyficznego słownictwa technicznego, którego żaden szczur lądowy nie zna, a zatem musi nastawić się na wertowanie książek o tematyce morskiej (np. *Elementarza żeglugi* Zbigniewa Dąbrowskiego), nie mając pewności, czy specjaliści nie postanowią go za te wybory przeciągnąć pod kilem. Trzecim problemem jest dystans kulturowy dzielący kulturę wyjściową – przesiąkniętą morską solą portugalską – i docelową – naszą, polską (egzotyzować czy udomawiać tekst przekładu, oto jest pytanie!). Morze było dla Portugalczyków bramą do nowego świata, niewyczerpanym źródłem inspiracji literackich i pomysłów na życie. Czwartą dominantą translacyjną na tej nowej ziemi będzie gatunkowość książki wobec czytelnika docelowego – „mała encyklopedia” skierowana do młodszego czytelnika. Jak zatem ułożyć hierarchię tych dominant i jak wpłynie ona na konkretne wybory tłumaczeniowe?

Małgorzata Jokiel

(UO)

Interkulturelle Literatur in der Übersetzung

Von der interkulturellen Literatur sprechen wir, wenn literarische Werke zwischen (mindestens) zwei Kulturen, Sprachen und Literaturen stehen. Das Besondere an derartigen Texten ist, dass sie einerseits in beiden Systemen beheimatet sind, andererseits aber selbst diese beeinflussen können. Der Fokus des vorliegenden Beitrags wird auf den Stellenwert der in einer Fremdsprache abgefassten Werke von AutorInnen mit Migrationshintergrund innerhalb der Nationalliteratur ihres Herkunftslandes gerichtet. Da derartige Texte hauptsächlich durch Übersetzungen rezipiert werden, konzentriert sich die Verfasserin auf Fragen der breit verstandenen Übersetzbarkeit, Übersetzungspolitik und Übersetzungsstrategien in Bezug auf die interkulturelle Literatur am Beispiel polnischstämmiger Autoren (wie z.B. Artur Becker, Brygida Helbig, Dariusz Muszer), die ihre Werke (ausschließlich bzw. teilweise) in der deutschen Sprache verfassen und ins Polnische übersetzen (lassen). Abgerundet wird der Beitrag durch einen Versuch, grundsätzliche Unterschiede zwischen den durch den Autor selbst und durch einen Dritten verfassten Übersetzungen literarischer Werke aufzuzeigen.

Maciej Kalisz

(Wyższa Szkoła Języków Obcych w Świeciu)

***Aksjologiczne i kulturowe problemy
w procesie translacji terminologii historycznej***

Celem prezentacji jest przedstawienie szeroko pojętych problemów kulturowych i aksjologicznych w procesie translacji terminologii historycznej. Terminologia historyczna badana będzie zarówno w aspekcie języka potocznego, jak i specjalistycznego. Językowa analiza porównawcza będzie w szczególności skoncentrowana na wyrażeniach i jednostkach leksykalnych z zakresu języka polskiego i angielskiego. Przedstawione będą specyficzne różnice w rozwoju historyczno-społeczno-politycznym wybranych krajów, obszarów kulturowych, jak również ich często unikalne, jednostkowe wydarzenia kreujące świadomość narodową. Następnie analizowane będą wynikające z tego różnice językowe, takie jak: odmienności terminologiczne, ekwiwalenty lub ich brak, eufemizmy, toponimy i antroponimy oraz związki frazeologiczne. Następnie zaprezentowane zostaną występujące w związku z tym problemy i wyzwania dla tłumaczy, przykładowo problem wykazania w tłumaczeniu na język angielski dystynkcji znaczeniowej pomiędzy jednostkami: *radziecki* i *sowiecki*. Jednocześnie poddane analizie pod kątem przekładowym będą zmiany semantyczne wybranych leksemów następujące w wybranych okresach historycznych i związane z tym problemy translacyjne. Zaproponowane wreszcie zostaną ewentualne rozwiązania kulturowych i aksjologicznych problemów, jakie rodzi przekład terminologii historycznej.

Maciej Kanert

(UAM)

Buddhism as Translation

In the process of its dissemination Buddhism was repeatedly translated into new languages, both in terms purely linguistic (e.g. translations of the Buddhist canon), as qua a certain philosophy to be versed in a different cultural paradigm. In the paper the author aims to investigate the influence of such "translation processes" on Buddhism. Firstly, by analyzing historically the tradition of Chan/Zen Buddhism in China, Japan and in the West; secondly, as a translator of classical Japanese Buddhist texts, by identifying the crucial elements within the process of translation itself.

Katrin Karu

(University of Tartu)

От слов к тексту. К вопросу о предмете социального перевода

Развитие теории межкультурной коммуникации (МК) за последние десятилетия позволило выявить и осознать трудности, возникающие в диалоге представителей разных культур. Практическим следствием такого осознания стала как возможность подготовки специалистов по межкультурной коммуникации, так и развитие умения учитывать возможные барьеры и потенциальные трудности медиаторов – переводчиков.

Следует отметить, что рассмотрение вопросов, связанных с МК и переводом, как правило – осознанно или неосознанно – опирается на

представления о более или менее равном социальном статусе коммуникантов и об относительно единой сфере их интересов (актуальной для данной коммуникации). Такое положение более чем закономерно и естественно, поскольку в полной мере отвечает, как нашему общему представлению о коммуникации, так и представлению о коммуникации в профессиональной сфере, к которой, собственно, и готовят специалистов. Между тем человеческое общение не сводится к взаимодействию в условиях равновесных коммуникативных ситуаций. Осознание специфики межкультурного и межъязыкового посредничества в неравновесных ситуациях привело (теоретиков и практиков) к необходимости осмысления специфики социального перевода.

И хотя социальный перевод до сих пор нередко относят к маргинальным видам перевода, статус которого не везде и не всеми признается, многие исследователи придерживаются мнения, что социальный перевод – это особый вид профессиональной деятельности, которая особенно важна в полиэтнических обществах.

Несмотря на довольно солидный опыт практического применения, теория социального перевода разработана относительно слабо. Далеко неоднозначным является даже вопрос о предмете социального перевода.

Причины такой неоднозначности кроются не только в расхождении мнений исследователей и практиков, не только в разной регуляции деятельности переводчика в соответствующих организациях, но и в самой специфике общения в остро неравновесных коммуникативных ситуациях.

Одной из таких проблем оказывается распознавание текста (выявление и интерпретация), что мы и попытаемся показать в докладе на конкретном материале.

Iwona Kasperska

(UAM)

Myślenie pograniczne albo tłumaczenie w kontekście hybrydowym

Referat dotyczy tłumaczenia w kontekście hybrydowym, często występującym na kontynencie amerykańskim, który jest wielojęzyczny i wielokulturowy. Autorka koncentruje się na dwóch sytuacjach kulturowych, w których język hiszpański odgrywa rolę języka podporządkowanego (USA) i hegemonicznego (Meksyk). Opierając się na założeniach epistemologii granicznej argentyńskiego semiologa Waltera Mignolo, przedstawia dwie „historie lokalne”: dwujęzycznych i „międzykulturowych” *Chicanos* w Stanach Zjednoczonych oraz jedno- i dwujęzycznych Meksykanów, używających innych niż hiszpański języków narodowych Meksyku. Najważniejsze ze stawianych przez Autorkę tez dotyczą, po pierwsze, zmieniającego się statusu języka hiszpańskiego w zależności od „pogranicza” i, po drugie, świadomości Meksykanów odnośnie do sytuacji asymetrii językowej występującej w ich kraju, i wymagającej ciągłego tłumaczenia.

Natalia Kaźmierczak

(UAM)

***Художественные стратегии интерсемиотического перевода
в фильме Л. Шрайбера „Свет вокруг”***

Предметом анализа являются творческие решения выражения идейно-художественного содержания романа Джонатана Сафрана Фоера *Полная эллюминация* на языке киноискусства. Кино понимается как своеобразная коммуникативная система культурных кодов. Интерсемиотический перевод в данном случае рассматривается как акт, объединяющий глубинное прочтение литературного текста и воплощение его эстетического и смыслового потенциала в тексте иной знаковой системы.

Magdalena Kizeweter

(UW)

***Czy przekłady czytamy inaczej niż oryginały?
Analiza cech charakterystycznych dla odbioru tekstu nieoryginalnego***

Punktem wyjściowym referatu jest problem czytania przekładu tekstu literackiego bez odnoszenia się do oryginału oraz potencjalna możliwość oceniania tekstu przekładu w takiej sytuacji. Przekład traktowany jest jako niezależny tekst, który może funkcjonować bez swojego oryginału a sposób w jaki jest odbierany nie musi być związany ze znajomością tekstu wyjściowego. Kontrowersja pojawia się w momencie gdy chcemy rozróżnić między odbieraniem (i ocenianiem) tekstu przekładu jako tekstu przekładu a odbieraniem (i ocenianiem) tekstu przekładu jako tekstu w ogóle. W tym pierwszym przypadku rozsądnie jest stwierdzić, że na sposób w jaki tekst jest czytany i postrzegany wpływ musi wywierać fakt, że istnieje oryginał oraz że nie ma możliwości mówienia o ocenie przekładu „jako przekładu” bez porównania go do tekstu źródłowego. Subiektywna, nieprofesjonalna ocena przekładów „jako przekładów” ma jednak miejsce wśród ich odbiorców i dlatego wydaje się, że ma sens przyjrzenie się czynnikom, które mogą wpływać na odbiór tekstu, o którym wiemy, że nie jest tekstem oryginalnym.

Referat jest próbą pokazania, w jakim stopniu świadomość, że mamy do czynienia z tłumaczeniem a nie z oryginałem, może wpłynąć na sposób czytania tekstu. Na podstawie wybranych fragmentów polskich przekładów współczesnych popularnych tekstów literackich prześledzone zostają mechanizmy, które mogą towarzyszyć czytaniu przekładu a niekoniecznie muszą być obecne w przypadku czytania tekstu, który przekładem nie jest. Zwraca się uwagę na elementy, które mogą szczególnie prowokować do zadawania pytań na temat zawartości oryginału, na cechy tekstu, które mogą wywoływać uwagi krytyczne (słusznie lub nie) pod adresem tłumacza oraz na te, które mogą decydować o zidentyfikowaniu tekstu jako przekładu w przypadku, gdy nie wiemy jeszcze, że nim jest.

Anna Kochanowska

(UMK)

Jednostka tłumaczenia w przekładzie literackim

Głównym przedmiotem zainteresowania Autorki jest refleksja nad możliwościami i kryteriami wyznaczania jednostek tłumaczenia w przekładzie literackim w kontekście nauczania przekładu, a także dążenie do udowodnienia, że kluczową rolę w wyznaczaniu, rozumieniu i przekładzie jednostek tłumaczenia mają kompetencje semantyczne idealnego tłumacza. Przedmiotem analizy uczyniono wybrane fragmenty przekładów Adama Zagajewskiego na język francuski.

Katarzyna Kodeniec

(UWM)

Sue Townsend in Translation - a Recipe for Confusion (of the Polish Reader)

Sue Townsend, a renowned novelist, the author of Adrian Mole series as well as a few other well-received books deeply rooted in the British culture, seems to be quite popular also in Poland. One should expect that texts of an author whose every book is translated into Polish are appropriately treated when it comes to coherence, cultural elements and, for that matter, all the other factors that make them unique and widely read. Yet in the case of Sue Townsend's prose what the reader receives is a mixture of inconsistent translation techniques, discrepancies between the ST and the TT and errors that can confuse the reader, to say nothing of a translation scholar or an inquisitive critic. The presentation is an attempt to show the elements that might be most disturbing to the Polish reader as well as analysing their origin.

Małgorzata Korycińska-Wegner

(UAM)

Audiodeskrypcja jako forma dialogu międzykulturowego

Medialność kultury i postępująca globalizacja procesów społecznych w erze dynamicznego rozwoju technologii informacyjnych i komunikacyjnych wymagają od tłumaczy pewnej otwartości oraz ponownego zdefiniowania pojęcia przekładu. Tłumaczenie nie powinno się bowiem odnosić wyłącznie do procesów, w których następuje przekład z jednego języka na drugi, lecz wspomniana medialność współczesnej kultury każe uwzględnić wszystkie procesy, dzięki którym pokonane zostają bariery komunikacyjne, bez względu na to, czy są one natury językowej czy też na przykład sensorycznej (zaburzenia wzrokowe i słuchowe). Efektem zapewnienia osobom z dysfunkcją wzroku czy słuchu dostępu do oferty kulturowej, jaką niesie ze sobą świat mediów, staje się znaczne rozszerzenie zakresu pojęcia translacji: dostępność jest formą przekładu, przekład zaś formą dostępności (Diaz, Orero, Remael 2007: 13-14). Szczególnym przykładem tak pojętej translacji jest audiodeskrypcja - przekład treści obrazu na słowa.

Proponowane wystąpienie ma na celu przedstawienie audiodeskrypcji filmowych, zarówno tych tworzonych w języku ojczystym jak i audiodeskrypcji będących efektem tłumaczenia z języka obcego na język ojczysty, jako szczególnej formy dialogu międzykulturowego.

Oxana Kozlova

(US)

***Problems of Translation in the Implementation of
International Scientific Projects***

While constituting an important part of cultural life, translation is becoming an increasingly common operation also in the modern-day academia. The English language seems to be an established standard. However, in practice even in nonliterary translation, which inevitably accompanies the implementation of international research projects, there are problems related to the discrepancy in symbols – words – usage in different languages. The experience of conducting research on the level of social trust in five countries – Poland, Lithuania, the Czech Republic, Russia and Ukraine – shows that not only in the process of interpreting the data, but even during the preparation of the study, when discussing and translating the questionnaire there emerged numerous translation problems which can be roughly divided into two groups. The first group of problems is associated with the difference in terms of social structure and its reflection in language. For example, the structure of educational systems in different countries (lower secondary, secondary or high school (gymnasium, grammar school), high school (lycee), etc.), the idea of what kind of city is considered large (starting from 50, 100, 200 thousand residents, and more), and others. The second group includes even more complex problems, connected with the cultural codes of the researchers themselves. For example, some sociologists consider it unacceptable to ask respondents to classify themselves as male or female, as modern science has declared that there are more options for gender. Thus the experience gained in the theory and practice of literary translation becomes more and more demanded in the work of academic community.

Anna Krawczyk-Łaskarzewska

(UWM)

***His Satanic Travesty, Or Remaking "Rosemary's Baby" For Generation Y: Genres,
Subtexts and Circumstances***

This presentation will be devoted to the 2014 TV miniseries *Rosemary's Baby*, a mostly unimaginative "reimagining" of Ira Levin's eponymously titled novel. Directed by Agnieszka Holland and shown on NBC, this new *Rosemary* is heavily indebted to Roman Polański's 1968 classic horror adaptation in terms of cinematography, but removes doubt and ambiguity from his depiction of Levin's story. My intention is to address the consequences of relocating and reframing the literary original and its iconic feature film version. In addition, I will also attempt to elucidate the possible rationale for the script and casting choices made in the process of developing and pre-producing the series.

Ewa Kujawska-Lis

(UWM)

***Mediating the Exotic in Conrad's Prose.
A Diachronic Perspective on Translators' Choices***

Exoticism is ever present in Joseph Conrad's works. In his novels set in the Malay Archipelago he introduced local colour by means of vernacular expressions. In *Nostromo* he created the fictional South American country of Costaguana, so naturally this novel is peppered with Spanish words to provide the reader with a tinge of the exotic. This exoticism has been variously treated by Polish translators, who have used a variety of techniques to deal with local expressions. The paper investigates how translators' choices in mediating the exotic have changed diachronically and whether it is possible to establish any specific direction in the development of translation conventions concerning culture-specific elements. To this end, Polish translations of *An Outcast of the Islands*, *Lord Jim* and *Nostromo* created over the period of almost a century will be analyzed.

Ewa Kujawska-Lis, Andrzej Lis-Kujawski

(UWM)

***Co łączy chłopca, kolor czerwony i psa? O problemach tłumaczenia tekstów
o tematyce psychologicznej i narzędzi psychologicznych***

Teksty o szeroko pojętej tematyce psychologicznej podzielić można zasadniczo na beletrystyczne, popularnonaukowe, naukowe oraz narzędzia fachowe. Od niektórych z nich zależy diagnoza, a czasem nawet losy pacjenta. Mowa tu o szczególnym rodzaju tekstów, jakimi są narzędzia psychologiczne, takie jak testy. Tłumaczenie tekstów o tematyce psychologicznej i testów wymaga zarówno adaptacji kulturowej, jak i językowej. W zależności od typu tekstu brak takiej adaptacji może mieć różnorodne skutki, od zwykłych błędów w sztuce przekładowej o tragikomicznym wydźwięku do wypaczenia wyników testów psychologicznych. Celem naszej analizy będzie zademonstrowanie wybranych problemów przekładu szeroko pojętej literatury psychologicznej, ze szczególnym uwzględnieniem testów.

Anna Kwiatkowska

(UWM)

***Co zostało z modernistycznego opowiadania Katherine Mansfield
„Sun and Moon” w polskim przekładzie?***

Trzy tomy opowiadań czołowej modernistycznej pisarki Katherine Mansfield zostały przetłumaczone na język polski z angielskiego na przełomie lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych oraz osiemdziesiątych XX wieku (*Garden Party*, tłum. Bolesława Kopelówna, Czytelnik 1958; *Upojenie i inne opowiadania*, tłum. Wanda Peszkow, Irena Tuwim, Julian Stawiński, Czytelnik 1962; *Jej pierwszy bal*, tłum. Bolesława Kopelówna, Książka i Wiedza 1980). Lata późniejsze niestety nie zaowocowały nowymi przekładami, a co gorsza, nie „dotłumaczono” tych utworów, które w ogóle nie zostały wydane w Polsce. Powstaje więc pytanie dlaczego tak się dzieje – czy twórczość Mansfield jest już „niemodna”, prze-

starzała lub tematycznie przebrzmiała czy może dotychczasowe przekłady są tak dobre? A może jest jeszcze jedna możliwość: jeśli założymy, że jej utwory są jednak dobre i ponadczasowe, o czym świadczą niezliczone wprost ich opracowania, artykuły i rozprawy naukowe w języku angielskim, to może ich stylistyka i struktura są tak proste, iż nie są wyzwaniem dla tłumaczy?

Opowiadanie zatytułowane „Sun and Moon” pochodzi z tomu *Bliss and Other Stories* (1919). W polskim przekładzie ukazało się w roku 1962 w tomie opowiadań *Upojenie i inne opowiadania* pod tytułem „Słoneczko i Gwiazdka”. Ale czy aby na pewno jest to dobry tytuł? Angielski oryginał „Sun and Moon” rzeczywiście brzmi prosto, wręcz banalnie. To samo można rzec o tytule polskim. Tyle, że w przypadku tytułów modernistycznych nie powinniśmy dawać się zwieść pozorom. W przypadku złudnie prostych opowiadań Mansfield nawet najbardziej językowo skromny lub jednoznacznie, wydawać by się mogło, symboliczny tytuł, nabiera dodatkowego, a może, należało by powiedzieć, właściwego znaczenia nie tyle po przeczytaniu testu, ile po jego dokładnej analizie. Już sam fakt, że jest to opowiadanie modernistyczne, powinien być dla tłumacza swoistym ostrzeżeniem. Nazwa opowiadania, nawet najprościej brzmiąca, ze względu na „piętno” epoki literackiej w której utwór został stworzony, ma wpisana pewną zagadkę, albo też intelektualną niespodziankę. Z tego też powodu językowo łatwe, proste i przyjemne opowiadanie czołowej anglojęzycznej pisarki modernistycznej zawsze stanowi interpretacyjne wyzwanie.

Dorota Lajus

(UMK)

Compétences discursives et génériques dans la traduction des textes juridiques

La compétence interculturelle d'un traducteur des textes juridiques ne se manifeste pas seulement dans sa capacité à faire du droit comparé afin de rendre dans une autre langue (et dans un autre système juridique) des concepts caractéristiques d'un système de droit donné, mais elle implique aussi les compétences discursives et génériques. En effet, le caractère culturel du droit se manifeste aussi dans le discours juridique qui se réalise différemment selon les pays. Ainsi, même si la connaissance des normes du genre d'arrivée ne permet pas leur application directe, la comparaison des normes génériques favorise une interprétation et une rédaction correctes des textes, et de ce fait elle permet d'atteindre le but communicatif visé. En s'appuyant sur l'école française de l'analyse du discours, le présent article a pour but de comparer la réalisation du discours juridique dans les genres hautement routinisés, tels que les contrats français et polonais relevant du droit civil (contrats de louage, de prêt, de donation, de société civile, etc). Dans un premier temps, nous définirons les notions de discours et de genre pour passer ensuite à la spécificité du discours juridique. Dans la partie suivante, nous comparerons les caractéristiques du discours juridique dans les contrats français et polonais en nous concentrant sur la phraséologie, les structures syntagmatiques spécifiques, les constructions syntaxiques employées de préférence, etc., afin de nous interroger sur l'impact des normes génériques sur les procédés de traduction. Nous voulons apporter ainsi une contribution à la réflexion concernant l'influence des normes génériques sur la traduction spécialisée.

Roman Lewicki

(UMCS)

Wykład plenarny/ Plenary lecture

Komunikacja międzykulturowa w przekładzie okiem lingwisty

Współczesne językoznawstwo od dawna odeszło od opisywania przekładu w kategoriach formalno-systemowych na rzecz jego traktowania jako aktu i produktu komunikacji międzykulturowej. Głównymi źródłami „zwrotu kulturowego” w lingwistycznym przekładoznawstwie, który pozwolił przewyżżyć zahamowanie wynikające z dominacji ujęć statyczno-konfrontatywnych, są: rozwój lingwistyki tekstu, traktującej tekst jako produkt komunikacji międzyludzkiej, oraz koncepcja lingwistyki antropologicznej. Zwrot ten przebiegał stopniowo, poprzez uwzględnianie aspektu kulturowego w przekładzie, aż do uznania czynnika kulturowego za konstytutywny w tłumaczeniu, niezależnie od typu tłumaczonego tekstu. Współczesne językoznawcze postrzeganie przekładu prezentuje autor w kilku zagadnieniach, rozpatrując kolejno: przedmiot tłumaczenia, relację między znaczeniem, oznaczaniem, sensem i treścią w przekładzie, wartość komunikacyjną tekstu, by w konkluzji uznać przekład za asymetryczną konfrontację funkcjonowania dwóch języków.

Arkadiusz Luboń

(UR)

Przekład i autoprzekład poetycki w twórczości Janusza Ilnatowicza

Referat podejmuje zagadnienia podobieństw i różnic metodologicznych w pracy translatorskiej Janusza Artura Ilnatowicza w przypadkach, gdy dotyczy ona tekstów poetyckich gatunkowo i stylistycznie zbliżonych, lecz o odmiennym statusie autorskim: obejmuje bowiem zarówno teksty możliwe do zaklasyfikowania przez tłumacza jako przekłady, jak i autoprzekłady. Przedmiotem analizy są utwory liryczne opublikowane przez Ilnatowicza jako teksty własne w języku polskim (miedzy innymi w tomie *Pejzaż z postaciami* z 1972 roku oraz *Wiersze wybrane* z roku 1973), warianty tychże tekstów w języku angielskim przełożone przez samego autora (zbiór *Displeasure* z 1975 roku), własne utwory poetyckie napisane przez Ilnatowicza oryginalnie w języku angielskim oraz wykonane przez poetę przekłady anglojęzycznych tekstów autorstwa, między innymi, Gerarda Manleya Hopkinsa, Williama Butlera Yeatsa, Ezry Pounda, Edwarda Estlina Cummingsa tudzież Wystana H. Audena. Rozpatrywane są, po pierwsze, rudymenta immanentnej poetyki tłumacza stosowane w procesie przekładu oraz, po drugie, najbardziej charakterystyczne dla jego warsztatu twórczego modyfikacje wprowadzane w transferowanych tekstach (korekty, modyfikacje stylistyczne i grafemiczne, alternacje treści etc.). Ponadto przedmiotem interpretacji komparatystycznej jest także funkcja, jaką obie grupy translacji – przekładów i autoprzekładów – pełnią w kontekście całokształtu literackiego dorobku poety.

Olga Łabendowicz

(UŁ)

Does Voice-over Kill Culture? Cultural Lacunas in Audiovisual Translation

Translation of audiovisual materials strongly marked with culture is always problematic. This happens not only because of the constraints characterizing a given mode of audiovisual translation (AVT) but, more importantly, due to the existence of elements impossible to render into the target culture without confusing the target audience. Such lacunas are traditionally defined as gaps, missing parts or deficiencies (Merriam Webster Dictionary). However, do such elements automatically make translation impossible and the text untranslatable? Or maybe the mode of AVT has something to do with it? The present analysis is an overview of translation procedures applied in the Polish voiced-over translation of the American TV series *How I Met Your Mother*, a show deeply rooted in the source culture (SC) and thus “packed” with cultural aspects. Although the source text (ST) is very rich in elements specific for the American culture (brand names, references to media or customs, anthroponyms, toponyms, etc.), the target text does not really provide the target audience with a similar “added value”, which usually serves as a means to identify oneself with a given culture and therefore helps build a sense of belongingness. Does it mean that voice-over kills not only the source culture, but also the target culture? Or maybe is it true for all modes of AVT?

Edyta Manasterska-Wiącek

(UMCS)

O rymie, który znika w przekładzie

Przyzwolenie na indywidualizm i swobodę tłumacza w przekładach literatury dla dzieci bez stawiania wymogu kompensacji ewentualnych strat odbiorczych powoduje niejednokrotnie zgodę na odejście od tekstu oryginału oraz od jego formalnej strony. Interesującą autorkę artykułu zagadnienie to przypadek rezygnacji przez tłumacza z rymowanych tytułów rozdziałów na rzecz prozy. Przedmiotem analizy jest utwór *Plastusiowy pamiętnik* M. Kownackiej oraz jego przekład na język rosyjski. Jaką wartość dla utworu literackiego mają ozdobniki w postaci rymowanych tytułów rozdziałów? Czy zastosowane przez tłumacza rozwiązanie wiąże się ze stratą w odbiorze dziecięcym? To zasadnicze kwestie poruszane w referacie.

Zoya Metlitskaya

**(Institute of the Scientific Information in the Social Sciences
of the Russian Academy of Science)**

Между проповедью и богоборчеством: „Потерянный рай” Джона Мильтона в русской культуре

(Between Homily and Theomachy: Milton's "Paradise Lost" in Russian Culture)

Потерянный рай Джона Мильтона по праву считается одним из самых знаменитых и одним из самых неоднозначных шедевров английской литературы. В течении двух столетий критики восхищались талантом его автора и пытались понять его замысел. И сегодня одни исследователи рассматривают *Потерянный рай* как впечатляющую иллюстрацию основных идей кальвинизма, а другие видят в этой поэме богоборческий эпос. Уже давно стали общим местом утверждения о том, что перевод художественного произведения с языка на язык, является одновременно «переводом» символов и кодов одной культуры в символы и коды другой. При этом личность переводчика, его культурный и духовный багаж также влияют на изменения, которые претерпевает в процессе перевода авторский стиль и идеи. Изучение истории восприятия *Потерянного рая* различными культурными традициями позволяют проанализировать эти трансформации более детально.

Несмотря на все религиозные и культурные отличия протестантской Англии и имперской православной России поэма Мильтона была очень популярна в нашей стране. С середины XVIII в. она была переведена на русский язык 15 раз, и среди переводчиков были церковный иерарх, профессор московского университета и советский диссидент.

В своем докладе я сравню и проанализирую различные переводы нескольких ключевых фрагментов *Потерянного рая*, относящихся к истории Сатаны, и покажу, каким образом конфессиональная принадлежность и личный опыт переводчиков отразились в трактовке образа Люцифера.

Magdalena Mitura

(UMCS)

Zamieszkiwać język, być w świetle. Walter Benjamin i Paul Ricoeur wobec języka i przekładu doskonałego

„Ułomność”, „strata” czy chociażby „wtórność” są negatywnymi kategoriami immanentnie wpisywanymi przez wielu teoretyków w zjawisko tłumaczenia. Konsekwencją tak postrzeganego ontologicznego statusu przekładu jest nieustające dążenie tłumacza do tekstu doskonałego, rozumianego jako maksymalne odwzorowanie oryginału na różnych jego płaszczyznach. Refleksja towarzysząca temu rozpowszechnionemu spojrzeniu kładzie więc zwykle nacisk na komunikację sensów, szeroko pojęte podobieństwo lub tożsamość faktu artystycznego, jakim jest dzieło literackie.

W moim referacie zajmuję się dwoma podejściami do przekładu, których reprezentanci wykraczają daleko poza horyzont tradycyjnych dychotomii i oddalają się od serwilistycznej koncepcji przekładu wobec swojego oryginału. Oba spojrzenia dzieli bardzo wiele. Walter Benjamin koncentruje się na wymiarze metafizycznym tłumaczenia jako momencie objawienia czystego języka pre-babelicznego w komplementarności różnych języków naturalnych. Paul Ricoeur natomiast postrzega tłumaczenie przede wszystkim w wymiarze etycznym jako moment zrozumienia siebie dzięki dialogicznej konfrontacji z odmiennym światem drugiego człowieka. Jednocześnie obaj teoretycy są

przekonani o dynamicznej naturze aktu tłumaczenia, jako stawania się, odpowiednio w języku i wobec Innego. Ponadto – każdy na swój sposób i w innym aspekcie – sytuują przekład tekstu „zamieszkującego” swój język wobec dążenia do stanu doskonałości.

Maria Mocarz-Kleindienst

(KUL)

Rola przekładu filmowego w komunikacji interkulturowej

W dobie kultury audiowizualnej film postrzegany jest jako istotne medium komunikacji interkulturowej. Sprzyja temu proces przekładu, który staje się swoistą przepustką do innego obszaru kulturowego. Dzięki procesowi przekładu film pełni w kulturze docelowej prymarną funkcję informacyjną – dostarcza kanałami werbalnymi i pozawerbalnymi informacji o zjawiskach innej kultury. Wpływa na kreowanie wizerunku kultury oryginalnej. Jednocześnie wzbogaca przestrzeń kultury i języka przekładu, wprowadzając do niej nowe zjawiska językowe, wśród nich tzw. skrzydlate frazy, ich trawestacje, które funkcjonują poza kontekstem filmowym. Wreszcie przekład filmowy motywuje do kolejnych działań. Są nimi m.in. produkcje filmowe powstałe na bazie pierwowzorów pochodzących z innej kultury, dostępnych w kulturze przekładu dzięki zabiegom translatorskim tłumaczy.

Joanna Nawacka, Maciej Nawacki

(UWM)

Presupozycje poszanowania podstaw aksjologicznych w rosyjskich i polskich konstytucyjnych unormowaniach pozycji religii

Artykuł stanowi próbę rekonstrukcji zawartych w komunikatach nadawanych w języku prawnym, odczytywanych na poziomie dyrektywnym, presupozycji poszanowania podstaw aksjologicznych. Analiza skupia się na presupozycjach wynikających ze sfery religii i relacji między wspólnotami ludzi wierzących a suwerenem, będącym nadawcą komunikatu. Porównanie komunikatów nadanych w polskim i w rosyjskim językach prawnych, komunikatów dotyczących materii konstytucyjnej pozwala na wyodrębnienie i nazwanie tych presupozycji. Umożliwia nadto rozwiązanie trudności komunikacyjnych w przekładzie związanych z różnicami w występowaniu presupozycji, różnicami wpływającymi na ekstensje terminów w językach prawnych.

Iwona Anna Ndiaye

(UWM)

Tłumacz w teatrze. O przekładzie sztuk Jewgienija Griszkowca na język polski

Badaczka pragnie zwrócić uwagę na problematykę przekładu tekstu dramatycznego, jako szczególnego problemu we współczesnej praktyce translatorskiej, istotnej dla budowy wspólnoty kultury międzynarodowej. Status tłumacza teatralnego oraz specyficzne problemy językowe czy kulturowe z jakimi się mierzą zostaną przedstawione na przykładzie polskich przekładów sztuk współczesnego rosyjskiego dramaturga, Jewgienija Griszkowca. Autorka pokazuje, jak wygląda współpraca tłumacza z teatrem, jakiego rodzaju czynniki wpływają na ostateczny kształt tekstu scenicznego, z jakiego rodzaju trudnościami musieli się mierzyć autorzy przekładów utworów rosyjskiego dramaturga. Podejmuje również próbę odpowiedzi na pytanie, gdzie przebiega granica między tłumaczeniem a adaptacją. Na podstawie przeanalizowanego materiału wskazuje na odstępstwa od filologicznej wierności literze oryginału na rzecz koncepcji Wierności wobec prawa dzieła sztuki do „ponadczasowego” życia na scenie historycznie i artystycznie.

Natalya Nesterova, Olga Soboleva

(Perm National Research Polytechnic University)

**Метафора как „новое слово”: проблема межъязыковой трансляции
(на материале рассказов А. Платонова и их англоязычных переводов)**

Как известно, метафоризация является одним из самых мощных языковых механизмов, позволяющих изменить конвенциональное значение слова, придать ему новый смысл и в конечном итоге создать „новое слово”. Среди различных видов метафоры в контексте транслатологии особый интерес представляет авторская метафора, отражающая специфику творческого видения мира писателем, его идиостиль. В русской литературе одним из самых „непереводимых” писателей является Андрей Платонов, создавший свой уникальный язык, в котором метафора играет существенную роль. Анализ платоновских метафор и их англоязычных вариантов, предложенных переводчиками, позволит выявить границы переводимости/непереводимости метафор, а также различие миров двух языков, двух культур.

Magdalena Ochmańska

(UWM)

“30 Days of Night” vs. “30 Dni Nocy” – Is Translating Comic Books an Easy Task?

Not all readers are able to enjoy a literary work in the original language. The reasons can be numerous, ranging from the level of education or limited access to original works to the exotic nature of the source language. Hence, the growing demand for translated works, a tendency which also characterizes the comic book market. When it comes to the very process of translation, the job of a translator in this field is supposed to be both easy and pleasurable – after all, comic books are mainly created for entertainment. However, in practice this task is at least as complicated as in the case of any other type of literature. This paper aims to prove that the medium offers a genuine challenge for translators because of the linguistic and cultural differences between cultures as well as the peculiar, intermediary nature of the comic book genre.

Magdalena Orszewska

(UWM)

**Dubbing polski i rosyjski a jego zgodność z oryginałem
(na podstawie *Frozen* Disneya)**

Frozen to jedna z najnowszych animacji stworzonych przez studio Disneya. Film okazał się hitem – zdobył szereg nagród, w tym dwie statuetki Oscara, oraz stał się najbardziej dochodową animacją w historii kina. Zarówno w Polsce, jak i w Rosji zyskał dużą popularność. Ciekawa wydaje się kwestia, w jakim stopniu przyczynił się do tego dubbing, jak również na ile jest on zgodny z oryginałem. Omówione zostaną podstawowe elementy tej animacji, takie jak: tytuł, imiona bohaterów oraz piosenki (*Do You Want to Build a Snowman, Let It Go*).

Agnieszka Pantuchowicz

(SWPS)

Miejsce płci kulturowej we współczesnej polskiej translato-logii

Gender Studies i studia nad przekładem wydają się mieć wiele ze sobą wspólnego, by zaznaczyć tu tylko interdyscyplinarny charakter oraz na gruncie akademickim dość nieostro (szczególnie w polskim kontekście) zarysowany status dyscyplinarny. Zgłoszony referat proponuje przemyślenie roli kategorii płci kulturowej we współczesnych studiach nad przekładem na kilku przykładach zaczerpniętych z przekładów pomiędzy polskim i angielskim oraz z różnych obszarów przekładoznawstwa: przekład literacki, przekład specjalistyczny, socjologiczne uwarunkowania praktyk przekładowych, kulturowe konteksty i ideologiczne podteksty. Proponowane analizy prowadzić będą do postawienia pytań o mechanizmy tworzenia normy w przekładzie i normalizujących strategii przekładowych. Wieloaspektowe zależności pomiędzy normą kulturową, normą społeczną a normą językową nadzwyczaj często podlegają uproszczeniom i maskowane są albo jako problemy niemające rozwiązania, bądź kwestie, które rozwiązania w ogóle nie wymagają, tym samym zagadnienia *genderowe* nadzwyczaj często zdają się stawać *ślepyimi plamkami* międzykulturowego porozumienia. Brak (bądź niedobór) określonych, nakierowanych na pełną reprezentację płciowych (nie)dookreśleń, praktyk językowych w przekładzie wydaje się być skorelowany z brakami w badaniach naukowych i nauczaniu akademickim. Pewne wzorce wydają się trwać niezmiennie, a zmiany wprowadzane przez politycznie motywowany namysł nad tożsamością nie są zbyt wielkie i w rzeczywistości pozycjonują każdy wrażliwy na *płeć* dyskurs jako marginalny, potencjalnie wywrotowy i zagrażający właściwemu porządkowi rzeczy. W kontekście przekładu *na angielski* i z *angielskiego*, po końcu ery feminizmu (by przywołać Luise von Flotow) i postulowanej nowej polityki *genderowej* (Judith Butler) namysł nad rodzajowymi uwarunkowaniami przekładu wydaje się być na czasie, szczególnie w Polsce, gdzie zarówno nowa polityka *genderowa*, jak i era feminizmu oraz jej koniec niekoniecznie miały miejsce.

Yulia Papulova

(Perm National Research Polytechnic University)

***Алиса в стране чудес – сказка для детей или фильм для взрослых:
проблема перевода гипертекста***

Доклад посвящен анализу одного из типов межтекстовых отношений, выделенных литературоведом Ж. Женеттом, – отношений гипертекстуальности в аспекте проблемы перевода. Под гипертекстуальностью Ж. Женетт понимает любые отношения производности одного текста от другого, к которым мы относим отношения между текстом оригинала и текстом перевода. Традиционный текст перевода стремится максимально сблизиться со своим подлинником, однако существуют примеры перевода, намеренно искажающие оригинал. В докладе были рассмотрены отношения, возникающие между текстом, представляющим собой гипертекст (т.е. текст, в основе которого лежит другой текст – гипотекст), и текстом его перевода. Очевидно, что качественный перевод гипертекста требует опоры на гипотекст и на текст его перевода. Таким образом, текст, возникающий в результате перевода гипертекста, вступает во взаимоотношения не только с гипертекстом, но также с гипотекстом и с существующими текстами его перевода. Сложные отношения между гипотекстом, гипертекстом и их переводами были проиллюстрированы нами на примере фильма Т. Бертон *Алиса в стране чудес*. Анализ англоязычной и русскоязычной версий фильма, а также литературных произведений, которые послужили основой сюжета фильма, показал, что рассматриваемое произведение представляет собой вторичный текст, при создании которого, меняется стиль первоисточника (детская сказка трансформируется в постмодернистскую пародию для взрослых), дискурс (из художественного дискурса произведение переходит в кинодискурс) и язык (русский на английский), что стало причиной смысловых трансформаций текста и нашло отражение в переводе фильма на русский язык. Анализ фильма и его первоисточника также позволил выявить особенности восприятия литературных произведений Л. Кэрролла носителями иной культуры.

Beata Piecychna

(UwB)

***Translator Competence in the Light of Gadamerian
Hermeneutical Philosophy of Language***

According to R. Palmer (1969: 33), contemporary hermeneutics finds in translation a specific “reservoir” for exploring certain issues. The aim of this paper is to present and discuss H.-G. Gadamer’s views regarding the act of translation and the person of translator, including his/her competence, in the light of Gadamerian ontology of language. The act of translation is seen by Gadamer as a specific hermeneutical experience, and it is described and discussed by him in terms of obstructed understanding and the phenomenon of interpretation, while a translator is presented as an interpreter and, at the same time, a negotiator whose role is to allow for understanding between two parties of conversation which is of hermeneutical nature. Building on these views, the author of the paper will present the concept of translator competence as seen from the hermeneutical perspective. She will also try to answer the question what the hermeneutical translator competence really means and comprises. The difficulties and barriers that every translator faces will also be presented and discussed.

Gadamer's ideas on translation and the role of a translator are still applied in contemporary Translation Studies, especially by German representatives of a relatively new and underresearched sub-discipline of Translation Studies, namely, translational hermeneutics (R. Stolze, L. Cercel, J. Stanley). The author of the paper will try to demonstrate that Gadamer's views may inspire both translators and translation trainers to look at the phenomenon of translator's competence from a completely different point of view.

Bartosz Poluszyński

(UO)

Co myślą Niemcy, mówiąc, że coś jest dla kota/kotów? Co Czesi wyciągają krowie z pyska albo z... zadka? Kiedy Anglicy robią z kogoś małpę? Co dla Czecha i Anglika znaczy zając albo świnia w worku? Gdzie zamiast 'na kocią łapę' żyją... 'na psią książkę'? I kiedy kury w Rosji się śmieją? Analiza porównawcza wybranych frazeologizmów animalistycznych w trzech językach słowiańskich i w dwóch germańskich

W niniejszym artykule autor przedstawia analizę porównawczą wybranych frazeologizmów-idiomatyzmów animalistycznych w pięciu językach: trzech słowiańskich (polskim, czeskim i rosyjskim) oraz dwóch germańskich (angielskim i niemieckim). Punkt wyjścia stanowią najpowszechniejsze zdaniem autora jednostki leksykalne w języku polskim, zawierające nazwy najważniejszych dla człowieka zwierząt domowych i gospodarskich, takich jak 'pies', 'kot', 'koń', 'krowa', 'wół', 'cielę', 'byk', czy 'świnia'. Analiza translatologiczna udowadnia, że w wielu przypadkach użytkownicy nawet bliskich sobie języków (np. polskiego i czeskiego, czy angielskiego i niemieckiego) posługują się bardzo odmiennymi nazwami zwierząt w celu wywołania podobnych skojarzeń semantycznych, a w innych z kolei – mówiący niespokrewnionymi blisko językami (np. polskim i angielskim, czy czeskim i niemieckim) korzystają z bardzo zbliżonych asocjacji leksykalnych.

Romasz Erlend Romantšik

(University of Tartu)

На пути к построению эффективного института социального перевода

Большинство современных государств соблюдает основные права человека, в числе которых можно отметить также равный доступ к социальным услугам в обществе — образованию, здравоохранению и правовой защите — вне зависимости от легального статуса лиц или владения/невладения государственным языком.

Разные страны столкнулись с необходимостью оказания языковой поддержки для доступа к социальным услугам в разное время и по целому ряду причин отреагировали на эту необходимость по-разному. На сегодняшний день можно говорить о государствах, игнорирующих социальный перевод, государствах, предоставляющих услуги перевода *ad hoc*, ограничиваясь общей языковой политикой, и государствах, в которых существует налаженная система подготовки и аккредитации социальных переводчиков. Наиболее длительную традицию развития социальный перевод имеет, в частности, в Швеции, Голландии, Австралии, Канаде, Великобритании и США.

Можно предположить, что распределение государств по указанным классам в ближайшее десятилетие претерпит — и уже претерпевает — существенные изменения в силу указанных выше причин. Время настоятельно требует интенсификации построения эффективных институтов социального перевода там, где их прежде не существовало или они были сравнительно слабыми.

В докладе мы попытаемся указать на основные условия становления института социального перевода и проблемы, решение которых — в той или иной мере — необходимо на пути к этому. Таким образом, мы выделим принципиальные моменты, без которых невозможно на должном уровне обеспечить языковой доступ к социальным услугам. «Должный уровень» в данном случае — уровень, уравнивающий (в определенных сферах) в возможностях носителей государственного языка и лиц, этим языком не владеющих.

При этом мы неоднократно будем апеллировать к опыту Эстонии, что, однако, не означает, что сказанное актуально только для данного государства. Это лишь один из примеров государства, в которых на сегодняшний день институт социальный перевод *in statu nascendi*.

Michał Sobczak

(UKW)

Polska i rosyjska wersja tłumaczenia „Przepisów gry w piłkę nożną” – refleksje sędziego-neofilologa

Oficjalne wersje *Przepisów gry w piłkę nożną* publikowane są przez Międzynarodową Federację Piłkarską (FIFA) w czterech językach: angielskim, niemieckim, francuskim i hiszpańskim. Pozostałe federacje i związki narodowe nie dysponują oficjalnym tekstem przepisów, lecz muszą posługiwać się ich tłumaczeniem, które wykonują we własnym zakresie. Wstępne badania, jakie poświęciłem analizie tłumaczeń *Przepisów gry* wskazują, że wykonywane są one w sposób nieprofesjonalny, powierzchowny, często przy zastosowaniu przypadkowych zabiegów translatorskich, którym towarzyszą dodatkowo nieporadności stylistyczne i niekonsekwencje edytorskie.

W czasach, gdy piłka nożna w wielu krajach uznawana jest za sport narodowy, a jego finansowanie przekracza niekiedy granice rozsądku, wydaje się to działaniem co najmniej ryzykownym. W referacie chciałbym podnieść – w ramach rekonesansu badawczego – problemy przekładu angielskiego tekstu *Laws of the Game* na języki urzędowe innych federacji.

Wystąpienie dotyczy problemów związanych z tłumaczeniem tekstu źródłowego (angielskiego) na język docelowy (polski i rosyjski). Podjęte zostaną następujące kwestie:

- tłumaczenie jako proces (dobór tłumaczy w obu federacjach, ich doświadczenie sportowe i językowe, wiedza specjalistyczna),
- tłumaczenie jako tekst (konfrontacja wybranych fraz polskich i rosyjskich z ich angielskimi odpowiednikami, uwypuklenie różnic, nieścisłości, krytyczna ocena ekwiwalentów i zabiegów przekładowych),
- wpływ (nad)interpretacji tekstu źródłowego, nieporadności stylistycznych na przebieg zawodów piłkarskich w Polsce i w Rosji,
- tłumaczenie (i tekst) przepisów jako interesujący obiekt badań nowej dziedziny badań językoznawczych: juryslingwistyki.

Konkluzję referatu stanowić mają wytyczne, jakie mogłyby stać się wskazówką w procesie tłumaczenia *Przepisów gry*. Swoje tezy oprę nie tylko na doświadczeniu neofilologa, lecz również na wieloletniej praktyce jako czynny sędzia piłkarski.

Beate Sommerfeld

(UAM)

***Rhythmus in multimedialen Arrangements als Element interkultureller
Kommunikation und Prüfstein für die Übersetzung -
Herta Müllers Text-Bild-Collagen und ihre polnischen Übersetzungen***

Die Text-Bild-Collagen der rumäniendeutschen Autorin Herta Müller entstanden nach der Ausreise in die Bundesrepublik Deutschland. Sie sind als ein kultureller Brückenschlag zu begreifen, in dem die fremde Materialität der westdeutschen Printmedien, die als Kulturrealien in den Collagen präsent sind, mit der zu kommunizierenden Erfahrungswelt der rumänischen Diktatur zusammengebracht werden soll. Die Heterogenität von Müllers multimedialen Arrangements, das Exponieren von Rissen und Brüchen verweist auf den Status einer hybriden, in kulturellen Interimsräumen angesiedelten Subjektivität. Eine besondere Rolle in der Artikulation einer konkreten, ideologisch und politisch gefärbten Erfahrung spielt der Rhythmus der Collagen, der als multimodales Ordnungsprinzip die Bild- und Textelemente durchzieht. Die subkutan wirksame Rhythmisierung macht nicht nur Erfahrungsinhalte kommensurabel, in die Falten und Brüche des Rhythmus können auch traumatische Verhärtungen eingeschrieben werden. Das Übersetzen der Collagen vollzieht sich in einem komplexen intermedialen Feld. Untersucht werden soll, in wieweit die beiden polnischen Übersetzer Leszek Szaruga und Andrzej Kopacki der Ästhetik der Collagen Rechnung tragen.

Wersja w języku angielskim (English version):

***Rhythm in Multimedial Texts as an Element of Intercultural Communication and
Challenge for the Translator - Herta Müller's Collages and Their Polish Translations***

Herta Müller, born in Romania as a member of the German minority, began to create her collages after having immigrated to West Germany. Being heterogeneous combinations of words and pictorial elements cut out from print media, the collages can be considered as an attempt to forge a link between west German culture and life in Romania under the dictatorship of Ceaușescu. The materiality of elements as well as the exposure of cracks and cuts between them underline the hybridization of subjectivity inhabiting cultural in-between spaces. An important role in the articulation of autobiographical experience plays a specific rhythm, which is characterized by intermodality and criss-crossed words and pictorial elements. Rhythm not only renders experience – as to speak subcutaneously – apt to be communicated, deliberate ruptures of rhythm indicate the traumatizing effects of past experiences and anxiety. The article analyses to what extent the polish translators Leszek Szaruga and Andrzej Kopacki take into account the structural complexity and intermediality of the collages.

Dominika Spadło

(UMCS)

Tłumacząc nowy, niekoniecznie wspaniały świat – o przekładzie dystopii na podstawie analizy powieści A. Huxleya „Brave New World”

Literatura dystopijna jest idealnym obiektem do badań literaturoznawczych, stąd jej popularność zarówno wśród krytyków, jak i czytelników. Pomimo że ten gatunek literacki wciąż poddawany jest kolejnym analizom i interpretacjom, istnieje obszar badań nad dystopią, który nie został jeszcze w pełni rozwinięty, mianowicie literatura dystopijna w kontekście jej przekładu. Obszar ten jest stosunkowo nowy, ponieważ dotychczas poświęcono mu niewiele badań.

Niniejszy referat omawia dystopię, elementy charakterystyczne dla konstrukcji tego gatunku oraz jego specyfikę w kontekście przekładu na język polski. Omawiane elementy to m.in.: kwestia pretekstowej fabuły, przestrzeń i czas, znaczenie nazw własnych oraz imion, wizerunek religii, czy funkcja języka w społeczeństwie dystopijnym. Mój wywód poparty jest odpowiednią analizą porównawczą jednej z najlepiej znanych powieści dystopijnych – *Brave New World* Aldousa Huxleya oraz jej polskiego tłumaczenia z 1988 roku, autorstwa znanego polskiego tłumacza i eseisty, Bogdana Barana (*Nowy wspaniały świat*). Analiza skupia się na jednostkowych rozwiązaniach tłumacza, a także ma na celu wyszczególnienie ogólnie przyjętych strategii tłumaczeniowych pomocnych w kontekście przekładu powieści dystopijnych.

Referat próbuje odpowiedzieć na pytanie, czy elementy świata przedstawionego w powieści dystopijnej, a zarazem elementy kluczowe dla interpretacji tego typu prozy, zostały odpowiednio zachowane oraz ukazane w tłumaczeniu. Co więcej, ten kierunek badań wydaje się być obiecujący, ponieważ zachęca do ogólnych wniosków dotyczących przekładu literatury dystopijnej.

Izabela Szymańska

(UW)

Wykład plenarny/ Plenary lecture

Translators' Adventures in Aliceland. Intercultural Communication in Translating for Children.

Alicja Żuchelkowska

(UAM)

Interpretacja i estetyczne wartościowanie tłumacza w przekładzie literackim

Celem niniejszego wystąpienia jest próba przedstawienia wyborów translatorskich dokonywanych podczas procesu przekładu literackiego jako rezultatu subiektywnej interpretacji tłumacza, wynikającej z estetycznego wartościowania o charakterze ideologicznym. Głównym aspektem moich rozważań będzie analiza *interpretacyjnego pozycjonowania* tłumacza w początkowych fazach procesu translatorskiego, a zatem w momencie, gdy tłumacz dokonuje pierwszego oszacowania komponentów językowych, kulturowych i estetycznych danego dzieła literackiego.

W analizie wybranych przekładów tłumaczenia tekstu literackiego z języka francuskiego na język polski oraz ankiet przeprowadzonych wśród wybranej próbki estymatorów, szczególny nacisk położony zostanie na inicjujące założenia tłumacza, innymi słowy, na ideologiczne aspekty przekładu kryjące się za doborem technik i strategii translacyjnych.